

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันสื่อมวลชนเข้ามามีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของประชาชน ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงสังคม บรรดาสื่อมวลชนเช่น สื่อโทรทัศน์ เป็นสื่อมวลชนที่สามารถเข้าถึงประชาชนได้อย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพสูง อีกทั้งยังมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆ ในสังคม สื่อโทรทัศน์เป็นแหล่งที่ให้ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ ความบันเทิง เป็นจุดศูนย์กลางของสมาชิกในครอบครัว ดังนั้นรายการโทรทัศน์จึงมีการเปลี่ยนแปลงพัฒนารูปแบบเนื้อหา ขั้นตอนวิธีการนำเสนอ ตลอดจนเทคนิคในการผลิตรายการ แต่เนื่องจากภาวะกระแสเทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้าและทันสมัยทำให้ การนำเสนอรายการต่างๆ ต้องมีความแตกต่าง และดึงดูดความน่าสนใจของผู้ชม รูปแบบรายการโทรทัศน์มีความหลากหลายมากขึ้น เพื่อให้เหมาะสมกับผู้ชมแต่ละกลุ่ม และมีการแยกประเภทรายการให้ชัดเจน

สถานีโทรทัศน์ในประเทศไทยขณะนี้ ประกอบไปด้วย สถานีโทรทัศน์จำนวน 5 สถานี คือ สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 5 สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 สถานีโทรทัศน์โมเดิร์นไนน์ สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง กรมประชาสัมพันธ์ ช่อง 11 และสถานีโทรทัศน์ทีวีไทย ทีวีสาธารณะ (TPBS) สถานีโทรทัศน์ที่แปลสภาพมาจาก สถานีโทรทัศน์ ไอทีวีเดิม ภายหลังจากการปฏิวัติรัฐประหารเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 ซึ่งรัฐบาลต้องการเปลี่ยนบทบาทของสถานีโทรทัศน์ไอทีวี ให้อยู่ในรูปแบบของทีวีสาธารณะอย่างสมบูรณ์แบบ ซึ่งแตกต่างจากสถานีโทรทัศน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบก ช่อง 5 สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 และสถานีโทรทัศน์โมเดิร์นไนน์ อย่างปัจจุบัน

สถานีโทรทัศน์ไอทีวี ถือกำเนิดจากดำริของสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี (สปน.) ที่ต้องการให้มีสถานีโทรทัศน์เสรี เพื่อการนำเสนอข่าวสารและสาระความรู้สู่ประชาชน โดยเปิดให้เอกชนเข้าสัมปทาน เพื่อให้มีความเป็นอิสระอย่างแท้จริง โครงการจัดตั้งสถานีโทรทัศน์เสรีดังกล่าว มาจากในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พ.ศ. 2535 ที่สถานีโทรทัศน์ทั้งหมด อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ ทำให้รัฐสามารถบิดเบือนการนำเสนอข่าวให้เป็นไปตามที่ต้องการได้ ซึ่งทำประชาชนไม่สามารถรับรู้ข่าวสารที่แท้จริง และผู้ที่ได้รับสัมปทานในการบริหารจัดการสถานีโทรทัศน์คือกลุ่ม

บริษัทสยาม ทิวเอนด์คอมมิวนิเคชั่นส์ จำกัด โดยมีธนาคาร ไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) ที่ได้รับ อนุมัติให้เป็นผู้ดำเนินงาน โครงการโทรทัศน์ช่องใหม่ระบบยู เอช เอฟ ภายใต้บริษัทสยามอินโฟเทคนิกส์ จำกัด สัญญาสัมปทานเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2538 ทั้งนี้สัญญาจะระบุให้ การบริหาร สถานีโทรทัศน์ที่ต้องมีสัดส่วนรายการข่าวสารสาระ 70% และบันเทิง 30%

ต่อมาสถานีโทรทัศน์ไอทีวีเน้นภาพลักษณ์ของความเป็นสถานีข่าวสาร และสาระ โดยมีทีมงานจากเนชั่น มัลติมีเดีย กรู๊ปเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน ซึ่งมี เทพชัย หย่อง ทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการฝ่ายข่าว ทั้งนี้ รายการที่มีความโดดเด่นมากของไอทีวีในช่วงแรกนั้นได้แก่ ข่าวภาคค่ำ, ไอทีวี ทอล์ค, สายตรงไอทีวี, ถอดรหัส, ย้อนรอย ฯลฯ ซึ่งทำให้สถานีโทรทัศน์ไอทีวี เป็นที่ยอมรับถึงความเป็นสถานีข่าว และถือเป็นผู้นำในด้านของข่าวเชิงสืบสวนสอบสวน อาชญากรรมอีกด้วย (“ไอทีวี,” ออนไลน์, 1 เมษายน 2551)

ต่อมาในเดือนพฤศจิกายน ปีพ.ศ.2543 บริษัท ชิน คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ได้ทำการเข้าซื้อหุ้นของบริษัท สยาม อินโฟเทคนิกส์ จำกัด จากธนาคาร ไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) ซึ่งเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ ทำให้กลุ่มผู้บริหารงานฝ่ายข่าว นำโดย เทพชัย หย่อง ซึ่งเป็นผู้อำนวยการฝ่ายข่าวตัดสินใจลาออกจากสถานี ทำให้สถานีโทรทัศน์ไอทีวี ได้เปลี่ยนผ่านเข้าสู่ยุคที่มีบริษัท ชิน คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) เป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ และดูแลการบริหารงาน (“ไอทีวี,” ออนไลน์, 1 เมษายน 2551)

บริษัท ชินคอร์ปอเรชั่น จำกัด(มหาชน) ได้ขอแก้ไขสัญญาโดยอ้างว่า เพื่อให้การดำเนินธุรกิจสามารถสร้างผลกำไรได้ และยื่นเรื่องต่ออนุญาโตตุลาการเพื่อตัดสิน ในที่สุด เมื่อวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2547 ศาลปกครองได้ตัดสินตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ ให้บริษัท ไอทีวี จำกัด (มหาชน) จ่ายค่าสัมปทานจาก 1,000 ล้านบาท ลดลงเหลือ 230 ล้านบาท และปรับโครงสร้างรายการจากข่าวสารสาระ 70% บันเทิง 30% มาเป็นสาระ 50% และบันเทิง 50% ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในครั้งนั้น ได้กลายเป็นฉนวนสำคัญที่ทำให้ บริษัท ไอทีวี จำกัด (มหาชน) ต้องประสบปัญหา เกิดข้อพิพาทกับสำนักปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี (สปน.) จนในที่สุดศาลปกครองสูงสุด ได้ตัดสินให้ บริษัท ไอทีวี จำกัด (มหาชน) ต้องจ่ายค่าส่วนต่างสัมปทาน และค่าปรับพร้อมดอกเบี้ย ซึ่งเป็นเหตุให้สัญญาสัมปทานต้องถูกยึดกลับไปเป็นของรัฐ สถานีโทรทัศน์ไอทีวี ได้เปลี่ยนเป็นชื่อเป็น “ทีไอทีวี”

อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงจาก สถานีโทรทัศน์ไอทีวี เป็น สถานีโทรทัศน์ทีไอทีวี ทำให้เกิดเปลี่ยนสภาพจากโทรทัศน์เชิงธุรกิจสู่รูปแบบโทรทัศน์สาธารณะตามคำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุด และผลจากพระราชบัญญัติองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่ง

ประเทศไทย พ.ศ.2551 มีผลบังคับให้สถานีโทรทัศน์ทีไอทีวีต้องยุติการออกอากาศ ทำให้เกิด สถานีโทรทัศน์สาธารณะแห่งแรกของประเทศไทยภายใต้การดำเนินงานขององค์กรกระจายเสียง และแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทยใช้ชื่อภาษาอังกฤษว่า Thai Public Broadcasting service (TPBS) โดยมีวัตถุประสงค์ของสถานีโทรทัศน์ทีไอทีวีสาธารณะ (TPBS) (ราชกิจจานุเบกษา, 2551, น. 3) ดังนี้

1. ดำเนินกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ที่จะสนับสนุนและพัฒนาสังคมให้มีคุณภาพ คุณธรรม บนพื้นฐานของความเป็นไทยโดยผ่านการบริการข่าวสารที่เที่ยงตรงรอบด้าน
2. ผลิตรายการทางด้านข่าวสาร สารประโยชน์ ทางด้านการศึกษาและสาระบันเทิง ที่มีสัดส่วนอย่างเหมาะสม และมีคุณภาพสูง เน้นความหลากหลายในมิติต่างๆ โดยมุ่งดำเนินการอย่างปราศจากอคติ ทางการเมืองและผลประโยชน์เชิงพาณิชย์และยึดถือผลประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ
3. ส่งเสริมให้ความรู้แก่ประชาชน ให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก เพื่อประโยชน์ของระดับชาติและระดับท้องถิ่น
4. ส่งเสริมเสรีภาพในการรับรู้ข่าวสาร เพื่อสร้างสังคมประชาธิปไตยที่ประชาชนได้รับประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน
5. สนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชน ทั้งทางตรงและทางอ้อมในการกำหนดทิศทางการให้บริการ องค์กรเพื่อประโยชน์สาธารณะ
6. สนับสนุนกิจกรรมสาธารณะประโยชน์อื่นๆ โดยคำนึงถึงการเข้าถึงอย่างเป็นธรรมของประชาชน (ราชกิจจานุเบกษา, 2551, น. 3)

รูปแบบรายการโทรทัศน์ทีไอทีวีสาธารณะ (TPBS) (“TPBS,” online, 4 พฤษภาคม 2551)

สถานีโทรทัศน์ทีไอทีวีสาธารณะ (TPBS) ซึ่งเป็นสถานีโทรทัศน์สาธารณะมีจุดประสงค์เพื่อนำเสนอรายการสารประโยชน์ และข่าวสารเพื่อการพัฒนาของเด็ก เยาวชน ประชาชน และประเทศในอีกรูปแบบหนึ่ง โดยรูปแบบของรายการโทรทัศน์ประกอบด้วย

1. รายการข่าว อันประกอบด้วยข่าวภาคเช้า ข่าวเที่ยง ข่าวภาคค่ำ และข่าวภาคดึก
2. รายการสารคดีส่งเสริมเอกลักษณ์ไทย เช่น รายการไทยมุง รายการช่างสิบหมู่ รายการครวลงไทย
3. รายการสารคดีเอเชีย เช่น วิถีแห่งเอเชีย Japan Encyclopedia.

4. รายการสารคดีจากประเทศตะวันตก เช่น Discovery ช่องโลกกว้าง Brian Bank ทะลุโลกล้านปี
5. รายการสารคดีท่องเที่ยว เช่น รายการเส้นทางสายใหม่ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
6. รายการเด็กและเยาวชน เช่น รายการ เด็ก เด็ก อายากรู้ ขบวนการนักอ่าน รายการ ลักยิ้ม
7. รายการละครเด็ก เช่น ละคร นะโมฮิโร่ผู้น่ารัก นิทานอิสป
8. รายการดนตรีและศิลปวัฒนธรรม เช่น รายการดนตรีวิถีศิลป์ และ Hot Shot Film
9. รายการสนทนาประเด็นสาธารณะ เช่น รายการเปิดปม รายการตอบโจทย์ รายการ ร่วมคิดร่วมสร้าง
10. รายการภาพยนตร์ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม เช่น สามก๊ก ภาพยนตร์อินเดีย ชูตตรีมูลติ ภาพยนตร์ชุดพ่อเจ้าอย่าร้องไห้
11. รายการเพื่อการเกษตร เช่น รายการเกษตรโฟกัส รายการแผ่นดินทอง รายการ เกษตรสร้างชาติ

สถานีโทรทัศน์ทีวีสไทย ทีวีสสาธารณะ เป็นสถานีโทรทัศน์สาธารณะแห่งแรกของประเทศไทยและเป็นเรื่องใหม่ของผู้ชมหลายคนยังไม่เข้าใจเป้าหมายและปรัชญาของโทรทัศน์สาธารณะ และอาจมีความผูกพันและเคยชินกับโทรทัศน์มีโฆษณาและเน้นความบันเทิงเป็นหลัก ดังเช่นอดีต จึงเป็นประเด็นที่ผู้ศึกษาต้องการจะทราบและศึกษาว่าประชาชนนั้นมีพฤติกรรมในการเปิดรับ และความชอบที่มีต่อรูปแบบรายการของสถานีโทรทัศน์ทีวีสไทย ทีวีสสาธารณะ (TPBS) ซึ่งเป็นสถานีโทรทัศน์สาธารณะแห่งแรกของประเทศไทยและไม่มีผู้อุปถัมภ์รายการ ทั้งนี้เพื่อนำเอาผลการศึกษาที่ได้รับนี้ไปใช้

ปัญหานำวิจัย

1. ลักษณะทางประชากรศาสตร์ ของประชาชนที่รับชมสถานีโทรทัศน์ทีวีสไทย ทีวีสสาธารณะ (TPBS) เป็นอย่างไร
2. ประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครมีพฤติกรรมการเปิดรับรายการโทรทัศน์ เป็นอย่างไร
3. ความชอบของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อรายการของสถานีโทรทัศน์ทีวีสไทย ทีวีสสาธารณะ (TPBS) เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับรายการโทรทัศน์ทัศน์ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาถึงความชอบของประชาชนที่มีต่อรายการของสถานีโทรทัศน์ทีวียไทย ทีวีสถาธรรณะ (TPBS)

ขอบเขตการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความชอบของประชาชนที่มีต่อรายการของสถานีโทรทัศน์ทีวียไทย ทีวีสถาธรรณะ (TPBS) ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายของการทำการศึกษาอายุประมาณ 18 – 55 ปี ที่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร ใช้วิธีการสอบถามเพื่อคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ที่เปิดรับชมรายการของสถานีโทรทัศน์ทีวียไทย ทีวีสถาธรรณะ (TPBS) ก่อน โดยทำการศึกษาวิจัยในเชิงปริมาณ (Quantitative Research) แบบวัดผลครั้งเดียว จากแบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือและจัดเก็บข้อมูลในช่วงเดือนมีนาคมถึงเมษายน 2551

นิยามศัพท์

ลักษณะทางประชากรศาสตร์ หมายถึง เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ อาชีพ

ความชอบ หมายถึง ความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบ ของผู้ชมที่เกิดขึ้นภายหลังการเปิดรับชมรายการจากสถานีโทรทัศน์ทีวียไทย ทีวีสถาธรรณะตามระดับความเชื่อ ของแต่ละคนที่มีต่อสถานี รายการ ประเภทของรายการ และความคาดหวังของผู้ชม

สถานีโทรทัศน์ทีวียไทย ทีวีสถาธรรณะ (TPBS) หมายถึง สถานีโทรทัศน์สาธารณะที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจของศาลปกครองสูงสุด และ พระราชบัญญัติองค์กรกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พ.ศ.2551 โดยเปลี่ยนแปลงมาจากสถานีโทรทัศน์ไอทีวีย และทีไอทีวียตามลำดับ

พฤติกรรมการเปิดรับรายการโทรทัศน์ หมายถึง การเปิดรับชมรายการโทรทัศน์ของผู้ชมในเขตกรุงเทพมหานคร โดยมีปัจจัยเกี่ยวข้อง กับ ความถี่ในการเปิดดูโทรทัศน์ รายการที่ชอบชม วันที่ชมโทรทัศน์ และช่วงเวลาที่ได้รับชม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อนำผลการศึกษาไปเป็นแนวทางในการประชาสัมพันธ์ ให้ประชาชนรับทราบถึงรายการต่างๆ ของสถานีโทรทัศน์ทีวีไทย ทีวีสาธารณะ (TPBS)
2. เพื่อนำผลไปปรับปรุงรูปแบบการนำเสนอของรายการต่างๆ ของสถานีโทรทัศน์ทีวีไทย ทีวีสาธารณะ (TPBS)
3. เพื่อทราบถึงขั้นตอนในการศึกษาในเชิงวิชาการ เพื่อนำความรู้ที่ได้รับเป็นกรณีศึกษาในการพัฒนา เพื่อนำมาปรับปรุงรายการให้มีมาตรฐาน มีคุณภาพ และเหมาะสมกับความต้องการรับชมรายการทางสถานีโทรทัศน์ของกลุ่มเป้าหมาย